

KAFZADE FÂ"İZİ DİVANI"NDAKİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLERE DAİR

Ali Osman COŞKUN*

Kafzâde Fâ"izi Divanı"nda yer alan atasözleri ve deyimleri belirtmeden önce, deyim hakkında derli - toplu bilgi vermeye çalışalım.

Eski lügatlardaki karşılığı "tâbir, ıstılah" olan deyim; çoğu zaman kendi anlamından ayrı bir düşünce ve anlam taşıyan ve en az iki kelimedenden oluşan söz topluluğu şeklinde tarif edilebilir.

Şurası bir gerçek ki köklü ve zengin bir kültür büyük ve zengin bir dili doğurmakta, meydana gelen dil de büyük bir edebiyatı vücuda getirmektedir. Takvim ve kültür yaşı zengin olan Türk milletinin dili de deyim bakımından çok zengin bir dildir. Deyimler herhangi bir konuda duygu ve düşünceyi dile getirirken, anlatım gücünü artırır. Deyimler halkın ince, kıvrak zekâsını, ileri görüşlülüğünü, kültürünü, kısaca halk felsefesini yansıtan bir ayna durumundadır. Bu bakımdan deyimler, atasözleri, halk fıkraları, halk hikayeleri, masallar; tarihi, siyasi ve dini olaylar gibi kaynaklardan beslenir.

Deyimlerin kendine has hem şekil hem de muhteva özellikleri vardır:

a) Deyimler kalıplaşmış sözlerdir:

Bir deyim kelimeleri değiştirilip onların yerine başka kelimeler konulamaz. Konulduğu takdirde deyim söz sırası bozulmuş olur.

b) Ayrıca deyimler, kısa ve özlü anlatım vasıtalarıdır. Atı alan Üsküdarı geçti. Ayaklı kütüphane... gibi.

c) Deyimler en az iki kelime ile kurulurlar ve şekil bakımından iki kısma ayrılırlar:

1. Kelime grubu şeklindeki deyimler: *Kaşla göz arasında, kellesi koltuğunda, güler yüzlü, tatlı dilli* gibi.

2. Cümle hâlindeki deyimler: *Tosya'ya pirince giderken evdeki yarma-bulgurdan olmak, Ayının otuziki türküsü var hepsi de ahlak üstüne* gibi.

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Deyimlerin kavram özelliklerini de kısaca şu şekilde belirtebiliriz:

a) Deyimler herhangi bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel anlatım kalıbıdır.

b) Deyimlerin gayesi bir kavramı özel kalıplar içinde güzel bir anlatımla belirtmektir. Bu nedenle atasözlerinden ayrılırlar.

Hemen belirtelim ki deyimlerde kesin hüküm yoktur. Oysa atasözleri kesin hüküm bildirirler. Ayrıca atasözlerinin gayesi kişiye yol göstermek, öğüt vermek, ibret almak için gerçekleri bildirmektir.

Edebiyatımızın bütün dallarında olduğu gibi Divan edebiyatında da şairlerimizin şiirlerinde duygu ve düşüncelerini dile getirmek için dilimizin zenginliklerinden, güzelliğinden, anlatım gücünden, ahenginden, her türlü fonksiyonundan yararlanmışlardır. Özellikle XV. asırda yaşamış olan ve Divan şiirimizin mektebinin kurucularından olan Necati Bey Divanı'nda ve onun takipçilerinde gördüğümüz atasözlerine ve deyimlere yer verme hususiyeti XVI. yüzyılda da büyük rağbet görmüş, bu gelenek diğer yüzyıllarda da devam ederek Divan şiirinin son dönemlerine kadar gelmiştir.

Kafzâde Fâ'izî XVII. yüzyılda yaşamış bir Divan şairimizdir. O, tarih yazarı (vak'a-nüvis) olarak Kanije Muhasarasını anlatan *Hasenât-ı Hasen* adlı eseri yazmıştır. Tezkirecilik sahasında da kendisine kadar gelen tezkirelerden ayrı bir yol tutarak antoloji (göldeste) mahiyetinde 514 şairden bahseden *Zübdetü'l-Eş'âr*'ı meydana getirmiştir. *Sâkinâme* ve *Leylâ vü Mecnûn* (tamamlanmamış) mesnevilerini yazan şairimizin ayrıca müretteb ve mükemmel bir divanı vardır. Fâ'izî' Divanı'nın İstanbul kütüphanelerinde 10'un üzerinde yazma nüshaları bulunmaktadır.¹ Bu yazıda; karşılaştırmalı metnini meydana getirdiğimiz ve yayımlama imkânını bulamadığımız bu Divan'da yer alan atasözleri ve deyimlerden bahsedeceğiz.

Fâ'izî Divanı'nda atasözlerinin sayısının az olmasına karşılık deyimler hayli yekûn tutmaktadır. Divanda gerek atasözleri gerekse deyimler büyük bir ustalıkla kullanılmış olup, kelimelerin sözlük ve mecaz manaları ile Divan edebiyatının bedî (estetik) tefekkürü içinde çeşitli sanatlara yer verildiği görülmektedir. Gerek atasözlerinin ve gerekse deyimlerin sıkça kullanılması şairin dile hakim oluşunu,

¹ Ali Osman Coşkun, *Kafzâde Fâ'izî Divanı-Tenkidli Metin* (Basılmamış), Samsun 1993.

ayağının yere bastığını, yani halkın günlük konuşmada kullandığı dili şiirde kullandığını gösterir. Bu husus sadece şairimize has bir özellik olmayıp bütün Divan şairlerinde de görülmektedir.

Kafzâde Fâ'izî, iki insanın birbirine gönülden bir takım duygularla bağlı olduğunu, biri öteki için ne düşünüyorsa o da öbürü için aynı şeyi düşündüğünü "*Gönülden gönüle yol vardır*" atasözüyle ifade etmektedir:

*Dil-i zâra n'ola hem-dem olursa sâgar-ı sahbâ
Gönülden gönüle yol var dimişler ey büt-i ra'nâ*

G.3-1

Türk milletinin bölünmez bütünlüğü "*Ne mutlu Türk'üm diyene!*" veciz sözüyle simgeleşmiştir. Bu bakımdan 2500 yıllık tarihi ve 5000 yıllık kültür yaşı olan bu milletin kültürü, tarihi, örf ve âdetleri, folkloru, edebiyatı da bir bütünlük arzeder. Çünkü bu milletin mayası her şeyde birlik ve beraberlik arz eden kültür fırınında pişmiş, Türk kimliği ile tarih sahnesine çıkmıştır. Aydın ve cahil, şehirli ve köylü, saz şairi ve Divan şairi... hepsi bu milletin bağrından çıkmıştır. Bir takım söyleyiş ve estetik duyuş, düşünüş farkı var diye veya Arapça, Farsça kelimelerin kullanılmasından ötürü farklı bir yapıda görmek bizce yanlış bir kavramdır. Aslında başlangıcından Divan şiirinin son dönemlerine kadar kullanılan ve bir çoğu Türkçeleşmiş olan kelimelerin sayısı 1400-1500'ü aşmamaktadır. Eğer bir istatistik yapılırsa bugün teknik yolla giren Batı dillerinden gelen ve hâlen dilimizde yaşayan kelime sayısı da hemen hemen o kadardır. Bunlara bakıp bir milletin edebiyatını Halk ve Divan edebiyatı gibi farklı göstermek, bu milletin kendisine ve her şeyden önce edebiyatına hakaret etmektir. Şunu belirtmekte yarar var: İhtisastaki branşlaşmayı edebiyatın bütünlüğü kavramıyla karıştırmamak gerekir. Bu konuda çeşitli çalışmaların olduğu da bir gerçektir. Nitekim 1990 yılında yayınlanmış bir eserde Halk ve Divan şiirinin ortak yanları güzel bir biçimde ortaya konmuştur.²

Kafzâde Fâ'izî'nin yukarıdaki örnekte değindiği atasözünü Dadaloğlu da bir koşmasında şöyle dile getirmektedir:

Gönülden gönüle yol gider derler

² Cemal Kurnaz; *Halk ve Divan Şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler*, Akçağ yayınları, Ankara 1990.

*Onu Sürmeğe bir hoşça can gerek
Doğru söyle yiğit işin doğrusun
Hilebaz olamaz yiğit bön gerek³*

Nitekim Şeyh Gâlib de aynı konuda düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

*Fehm it engüşt-i işâret gibi Gâlib neyler
Gösterür râh-ı nümâyân gönülden gönüle⁴*

"Suya götürüp susuz getirmek" atasözünde de kurnaz, akıllı olan birinin diğerini kolayca atlabileceği vurgulanmaktadır:

*Kûze-i ümmîd olur mu hiç felekden bahre-yâb
Suya iltüp niçeyi susuz getürdi bu serab
mûf. 48*

XV. yüzyıl şairlerinden Karamanlı Nizâmî de bir gazelinde yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan sevgilinin Harut'u bile çene çukuruna götürüp susuz getireceğine işaret etmektedir. Bilindiği gibi Hârût ile Mârût büyü ve sihir yapmada meşhur iki melektir. Bu olaya telmih yapılmaktadır:

*Zekânun câhı ne şâhir ey zühre-cebîn
Ki suya iltür ü susuz getürür Hârûtı⁵*

Yine XV. yüzyılda yaşamış olan kadın şairlerimizden Mihrî Hatun, İskender Çelebi'ye beşerî aşkla bağlı olduğunu ileri sürenlere cevap olarak şu beyti söyler:

*Nice İskender'i lâ'lünî zilâli
Suya iletđi vü susuz getürdi⁶*

³ Saim Sakaoglu; *Dadaloğlu*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993, s.105.

⁴ *Divan-ı Şeyh Gâlib*, Bulak Matbaası, Kahire 1252, s.108.

⁵ Haluk İpekten; *Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.237.

Bilindiği gibi taş duvarın örülmesi için eskiden çamur, saman ve taş gerekirdi. Günümüzde ise çimento, kireç, kum vs. yani harç gerekir. Taş taş üstüne konularak duvar örülmez. Yanlız başına bir iş yapılmaz gerçeği "Yalnız taş duvar olmaz" şeklinde geçer. Fâ'izî de bir müfredinde aynı ifadeyi kullanır:

*Kasr-ı ikbâle gerek taş gibi nice ahcâr
Bunu bilmez misin olmaz yalnız taş divâr
müf. 59*

Saz şiirimizin üstadlarından olan Karacaoğlu'nun da bir semâisinde;

*Pîr olmayan aşka gelmez
Koç olmayan kurban olmaz
Yalnız taşlı divar olmaz
Yoldaş deyî dey'ağlarım⁷*

demektedir. Karacaoğlu'nun Türk dilinde ve kültüründe yaşayan bu atasözünü şiirlerinde kullanır da Dadaloğlu hiç durur mu?

*Dadaloğlu der ki belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır
Koç yiğide emmi dayı el gerek⁸*

Necati Bey'in Ali Paşa'ya yazdığı kasidede de bu atasözüne yer verildiği görülmektedir:

*Neye derlerdi kim olmaz yalnız taş divâr
Fitne Ye'cûcına ey sedd-i Skender hâtem⁹*

⁶ *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi*, Haz. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1978, C.II, s.935.

⁷ *Karacaoğlu'nun*, Haz. Müjgan Cumbur, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1985, s.262.

⁸ Saim Sakaoğlu, a.g.e., s.105.

⁹ *Necati Bey Divanı*, Haz. A.Nihad Tarlan, Akçağ Yay., Ankara 1992, s.91.

"Böyle gelir, böyle gider" atasözü şu müfrette olduğu gibi iktibas edilmiştir:

*Geç gelür tiz gider deyü safâ çekme keder
Alemin hâli budur böyle gelür böyle gider
müf. 20*

Bir müseddes şarkısında Enderunlu Vâsıf, altı bendde de mütekerrir olarak;

*Mihneti kendine zevk etmedir âlemde hüner
Gam u şâdî-i felek böyle gelir böyle gider¹⁰*

demektedir.

Fâ'izî Divanı'nda atasözlerinin azlığından, buna karşılık deyimlerin fazlalığından söz etmiştik. Deyimlerimiz Türk edebiyatının bütün şair ve yazarları tarafından laf olsun, dile kolay gelsin tarzında harc-ı âlem olarak kullanılmamıştır. Gerek beyit ve gerekse dörtlük birimlerinde ifadeyi kuvvetlendirmek için tenasüb, tevriye ve cinas sanatları içinde kullanılmıştır. Meseleye dil ve sanat açısından bakmadığımız zaman yanılığa düşülür kanaatindeyiz. Çünkü şiiirlerimizde fikir ve söz hareketliliğinden veya akıcılığından başka dünya görüşümüz ve toplumla olan ilişkilerimiz de sergilenmektedir. Bu bakımdan deyimlerin şiiir dilinde önemli bir yeri vardır.

Kafzâde Fâ'izî Divanı'nda yer alan deyimleri alfabetik sıraya koyarak önemli gördüklerimizi burada örneklemeye çalışacağız.

Gül yapraklarıyla rüzgar nasıl birlikte koşarlarsa, taze dilberler de "atbaşı beraber koşarlar" diyen şair, bunu şu müfredinde belirtir:

*Kopar bir yerden evrâk-ı gül-i ter bād ile yekser
Koşarlar sanki atbaşı berâber tâze dilberler
müf. 23*

İnsanoğlu hayatta bir çok problemlerle karşılaşır. Fakat bu problemi başkasından bilmemeli. Yani hayal kurmayı, senaryo üretmeyi bırakıp biraz gerçekçi olmalı. Bu ifadeyi yansıtan düşünceyi şairimiz "ayağına taş dokunmak" deyimini ile zikreder:

¹⁰ Enderunlu Vâsıf, Haz. haluk İpekten, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1989, s.92.

*Kûh-ı belâda taş tokunsa ayagina
Pervîz'den bilürdi dilâ anı Kâhken
G.115-4*

"Bağrı delinmek" deyimini bir çok şair tarafından incinin delinmesini ifade etmek için kullanıldığı gibi, çok dokunmak, içine işlemek, aşırı derecede üzülme anlamında da kullanılmıştır:

*N'ola mânend-i dürr bagrum delinse gussa vü gamdan
Beni ey çerh bir bahr-i melâhatdan çıkardun sen
müf.41*

Hayâlî Bey de bu konuda şöyle der:

*Arûs-ı nazma zîver vereli eş'âr-ı renginin
Dürün bağrı delindi yere geçdi cevherin kânı¹¹*

Sevgilinin yoluna başını koyan aşığın baştan çıkmasını, ayartılmasını, sevgilinin güzel kokan kakülünün baştan çıkmasıyla tevriyeli olarak kullanıldığı görülür:

*Koyup başın o yola âşık olmuş rûy-ı cânâne
N'ola başdan çıkarsa kâkül-ı hoş-bûy-ı cânâne
müf.24*

Fâ'izî değerli kişilerin başa geçmesini ve değerlilerin de gözden düşmesini, kısaca toplumsal bir yarayı bir müfredinde "başı ayak, ayağı baş eylemek" deyimleriyle ifade eder:

*Niçe dünü emîr-i bezm ider niçe serî sâgar
Bu dünyadur begüm başı ayak ayagı baş eyler
müf.52*

"Bir içim su" deyimini ile âb-ı hayat kastedilerek telmih yapılmaktadır:

*Ummazuz câm-ı safâ çerh-i denî-perverden
Bir içim suyu dirîg eyledi İskenderden
müf.47*

¹¹ *Hayâlî Bey Divanı*, Haz. A.Nihad Tarlan, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, s.60.

Nev'î'de de sevgilinin dudağı bir içim su (çok güzel) olarak dile getirilir:

*Teşnelikten hezârın öldürdi
Leb - i dilber ki bir içim sudur.*¹²

Halk dilinde herkesçe tavır ve hareketleri beğenilmeyen, olumsuz özellikleriyle birbirine benzeyenler için "Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş" deyimini kullanılır. Fa'izi de aynı manayı ifade eden "çömlek kapağını bulmuş" deyimini kullanır:

*Mihrinde hak budur ki senün gibi bi - nemek
Çölmek kapağını ne güzel bulmuş ey felek
müf.39*

"Dil dökmek" deyimini inandırmak, ya da kandırmak için karşısında bulunan kişinin hoşlanacağı, zevk alacağı tatlı sözler söylemek anlamına geldiği gibi, yalvarmak, yakarmak anlamına da gelir:

*Lebûni almasun agzına rakîb-ı nâdân
Lâ'i-i can-bahş ile dil dökmesün ey rûh-ı revân
G.119-1*

Her ne kadar "gamlı yürek ölmese de dirilmez" denirse de Fâ'izi "diri çıkmak" deyimini ile bunun aksini şu iki beyitte dile getirmektedir:

*Gelüp öldürmedün kurtarmadun dünya belâsından
Yine gamla diri çıkdum sabâha ey gazi cellâd
G.19-2*

*Koyup gitdün bana rahm itmedün bir kerre sultanum
Yine gamla diri çıkdı sabâha âşik-ı zârün
G.83-4*

"Eline bakmak" deyimini bir kimsenin yardımıyla geçinmek; "el almak-el vermek" de birine yardım etmek, yetki vermek anlamlarına geldiği gibi, tasavvufî manada şeyhin müridine yol vermesi, izin vermesi anlamında da kullanılır. "El üzre tutmak" deyiminde ise saygı, sevgi ve aşırı derecede değer vermek ifadesiyle "toz kondurmamak" deyimini ile eş anlamlı olup aynı zamanda tevriyeli kullanılmaktadır:

¹² Nev'î Divanı, Haz. Mertol Tulum - M. Ali Tanyeri, İ.Ü Edebiyat Fak. Yay. İstanbul 1977, s. 560

*Hâke saldı şîşe-i kalbin soyup mânend-i câm
Anı kim el üzre tutdı sâki-i devr-i kühen*

K.VI-27

"Gözü açılmak" deyimini her ne kadar uyanmak, anlamadığı, bilmediği şeyleri öğrenmek, hatta bunları analiz etmek anlamlarına gelirse de Fâ'izî bunu, Hz.Hüseyin için yazdığı bir kasidesinde, 72 arkadaşıyla elim bir şekilde susuz bırakılarak insafsızca şehid edilmesine telmih amacıyla kullanılmaktadır:

*Gözi o kapuda açıldı derd-mendânun
Mezârın ehl-i belâ beklese n'ola şeb ü rûz*

K.V-27

"Gözüne girmek", "göz dikmek", "gözünden yaş akıtmak" veya "göz yaşı dökmek" deyimlerinden sonra enteresan bulduğumuz "kağıt uçurmak" deyimini zikredebiliriz. Kağıt uçurmak deyimini şair Nev'î de "haber uçurmak" şeklinde dile getirir:

*Asitân-ı dilbere kâgıd uçurdum âh ile
Vâsıl oldu yâre nâmem tîre hâcet kalmadı*

G.147-2

*Geçüp uçmak hevâsından perîler sayd ider diyü
Uçurma zâhid-i nâdân için yanlış haber vâ'iz¹³*

"Kulağına koymak", "kanlı bıçaklı olmak", "karaltı asmak", "koynuna girmek", "kumda oynamak", "kuyu kazmak" deyimlerinden de "karaltı asmak" ve "kumda oynamak" deyimlerine bakalım: karaltı, perde, keçe, kilim demektir. Fakat şair bunu göze çekilen sürme manasında kullanmakta ve şöyle demektedir:

*Yüzüne bakmak zarardur deyu ol hûrşîd-fer
Çeşm-i pür-hûna karaltı asdılar kehhâller*

müf.9

¹³ Nev'î Divanı s. 355

Umduğunu elde edemeyenler ve emekleri boşa gidenler için "boşa kürek sallıyorsun" denilir. Fâ'izî de baştan sona kış mevsimini anlatan bir gazelinde "kumda oynamak" deyimini kullanır:

*'İyd olunca toldı rîg-i berf ile sahn-ı cihân
Kumda oynasın bu günden sonra etfâl-i zamân*

G.106-1

"Lebin emdirmek" deyiminin manası gayet açık. Öpmek, dudak öpmek, öpüşmek. Şair sevgiliyle öpüşmek için tütün içmeyi sebep gibi göstererek hüsn-i ta'lil yapmaktadır:

*Dütün eylerken o şûh ile lebin emdirdi
Şehd alınmazdı eger olmasa tedbîr-i duhân*

G.105-3

"Sana ne girer ne çıkar" deyimi de üzerine vazife olmayan işe karışma veya her şeye burnunu sokma deyimleriyle eş anlamıdır. Bu bakımdan vâize, seni ilgilendirmeyen işe karışma diyerek çatmaktadır:

*Halkı men' eylemeden sana ne girer ne çıkar
Vâ'izâ yohsa duhân ile kıyâmet mi kopar*

müf.86

"Şîrinlik yazmak" deylmi de bir çok Divan şairi tarafından kullanılmıştır. Bilindiği gibi cinci hocalar, üfürükçüler şîrinlik muskası yazarlar. Yazılan muskayı sevilmei isteyen kişi taşır:

*Var ise yâre yazar anun ile şîrinlik
Kâsesin karşı tutar reşha-i nisâna sadef*

G.66-3

Ahmed Paşa;

*Hattın ki tılısım etdi lebin dâiresine
Şîrinlik içün müşğ ile efsûn yazar ey dost¹⁴*

derken Bâkî de;

¹⁴ Ahmet Paşa Divanı ,Haz. A. Nihad Tarlan, Akçağ Yay. Ankara 1992, s. 126

*Rûyında lâ'li üzre hat-ı müşg-bâr-ı yâr
Şirînlük yazar şeref-i âfitâbda¹⁵*

demektedir.

Herhangi birine davranışlarına çeki düzen vermesi için dolaylı sözler söylenir, ya da söz dokundurulur. Bu ifadeler "taş atmak" deyimini ile karşılanır:

*İrdigine irer bu dehr irmedigine taş atar
Yaşun irişse gönüllere kıl yine şâhum ihtiraz
G.52-4*

Sünbülzâde Vehbî de;

*Zene mâyil olanı taşa tutarmış rindân
Bî-sûtûnda görilen sûret-i Ferhâd gibi¹⁶*

demektedir.

"Yaraya dokunmak", "yanıp yakılmak", "yerden yere vurmak (çalmak)", "yıldız saymak", "yoldan kalmak", "yüreği parçalanmak" deyimleri de tevriye sanatları içinde ifade edilmektedir. Bunlardan "yıldız saymak" (uykusuz kalmak, uyuyamamak) deyimine de bir örnek verelim:

*Reşâd-sâz-ı belâyum menzilüm câh-ı mezelletdür
N'ola yıldız sayarsam her gice ben mübtelâ cânâ
G.5-4*

"Yüz tutmak veya tutmamak" deyimini yönelmek, utanmak, söyleyememek anlamlarını taşır. Türk musikisi ile az-çok ilgilenenler hemen hatırlayacaklardır; Kul Mehmed'in bestlenmiş bir koşmasının bir dörtlüğünde;

*Öğüttür verdiğim, tut benim sözüm
Severim demeye tutmadı yüzüm
Ay efendim benim, ay iki gözüm
Benim gözüm nâru, gönlüm sürûru¹⁷*

¹⁵ Baki Divanı, Haz. S. Nüzhet Ergun, İstanbul 1935, s. 109

¹⁶ Sünbülzade Vehbî, Haz. Süreyya Ali Beyzadeoğlu İklim Yay. İstanbul 1993, s. 215

¹⁷ M. Fuad Köprülü, Türk Saz Şairleri I, Milli Kültür Yay. Ankara 1962, s.67

denilmektedir. Fâ'izî de bir müfredinde;

*Fenâya yüz tufalı bâg çok zamân olmuş
Bahâr seyrini biz itmedin hazân olmuş*

müf.62

demektedir.

"Yüz döndürmek-çevirmek" deyiminin yaygınlığı herkesçe bilinmektedir. Herhangi birine gösterilen yakınlığı, ilgiyi kesmek, dirsek çevirmek anlamında olan bu deyim de şairimiz ve şairlerimiz tarafından redifli olarak kullanılır. Burada "yüz döndürür" redifli gazelin matla beytini örnek olarak veriyoruz:

*Bir taraftan baht turmaz dâima yüz döndürür
Bir taraftan rast gelsem dil-rübâ yüz döndürür*

G.37-1

Yatar, yeter, bakar, çıkar, eyler, verir, asar, tutar, dökülür... gibi fiillerin meydana getirdiği redifler kan, can, el, göz yüz... gibi kelimelerle birleşerek bir hayli deyim oluşturmaktadırlar. Bütün şairlerimizde bunların fazlalığı dikkati çekmektedir. Bu özellik şairlerimizin Türk diline ve Türk kültürüne yakınlığının ve yatkınlığının birer ifadesidir.

Kazâde Fâ'izî Divanı'nda yer alan deyimlerin sayısının çok fazla olduğunu daha önce belirtmiştik. Biz burada bir tanıtma yazısı çerçevesi içerisinde bazılarını örneklendirerek sergilemeye çalıştık. Şurası muhakkak ki, atasözleri ve deyimlerimizin başlangıçta, yani doğarken mutlaka bir söyleyeni vardır. Fakat söylenile söylenile, başka bir deyişle kullanıla kullanıla söyleyeni unutulmuş, anonimleşmiştir. Deyimlerimizin zenginliği bize şu gerçeği hatırlattı: Gerek Divan şairlerimizin gerekse Saz şairlerimizin eserleri deyim ve atasözleri açısından tek tek ele alınmalı, asır asır değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır. Bilâhare bu çalışmalar birleştirilerek Türk edebiyatının atasözleri ve deyimleriyle ilgili ansiklopedik lügati oluşturulmalıdır. Dilimizle haklı olarak ne kadar övünsek yine de azdır. Çünkü bu övünç kaynağımızla ilgili araştırmalarımız ilerledikçe onların dilimizdeki yeri ve önemi açıkça ortaya çıkacaktır.

**